

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-53-13
Otsuse kuupäev	14. jaanuar 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Ott Järvesaar, Lea Kivi ja Lea Laarmaa
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 31 955 euro 82 sendi kuni 38 346 eurot 98 senti tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 3515 eurot 14 senti
Menetluse alus	Harju Maakohtu 15. oktoobri 2013. aasta määrus tsiviilasjas nr 2-11-62602
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I 25.06.2012, 3) § 57 lõige 1 ja lisa 1 olid 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 31 955 euro 82 sendi kuni 38 346 eurot 98 senti tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 3515 eurot 14 senti.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Termetics OÜ (hageja) esitas 19. detsembril 2011 Harju Maakohtusse hagiavalduse Zehnder GmbH (kostja) vastu saamata agenditasu ja lahkumishüvitise väljamõistmiseks ning agendile tekitatud kahju hüvitamiseks. Hagihinnalt 40 789 eurot 81 senti tasus hageja 12. detsembril 2011 riigilõivu 3834 eurot 69 senti.

2. Hageja täpsustas 16. veebruaril 2012 oma nõuet kostja vastu ja palus kohtul välja mõista kokku 34 746 eurot ja viivise 2150 eurot 79 senti ning lisanduva viivise. Harju Maakohus võttis 28. veebruaril 2012 hagiavalduse hinnaga 34 746 eurot menetlusse.

3. Hageja esitas 29. märtsil 2012 ja uuesti 2. augustil 2012 taotluse tagastada tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 150 lõike 1 punkti 1 alusel hagiavalduse esitamisel 319 euro 55 sendi võrra enam makstud riigilõiv. Harju Maakohus rahuldaski hageja taotluse 23. augusti 2012. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-11-62602. Maakohus kinnitas, et hagi hind tsiviilasjas on 34 746 eurot ja sellelt tasutav riigilõiv 3515 eurot 14 senti.

4. Hageja esitas 2. aprillil 2013 avalduse nõude täpsustamiseks ja suurendamiseks 34 746 eurolt 35 649 euro 80 sendini. Hageja märkis, et oli hagi esitamisel tasunud hagihinnalt 34 746 eurot lõivu 3515 eurot 14 senti. Avalduse esitamise ajal kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) lisa 1 alusel tulnuks üle 25 000 kuni 50 000 euro suuruselt nõudelt tasuda riigilõivu 850 või 1000 eurot. Seetõttu ei tulnud hagihinna suurenemise tõttu tasuda TsMS § 147 lõike 4 alusel täiendavalt riigilõivu.

5. Hageja esitas 2. mail 2013 taotluse tagastada osaliselt hagiavalduse esitamisel tasutud riigilõiv. Hagiavalduselt tasutud riigilõiv 3515 eurot 14 senti oli põhiseaduse vastane. Seetõttu taotles hageja 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 vastavas osas põhiseadusvastaseks tunnistamist ja kohaldamata jätmist ning enamtasutud riigilõivu 1965 euro 28 senti tagastamist. Põhiseaduslik riigilõivumäär hagiavalduselt on 1549 eurot 86 senti.

6. Harju Maakohus rahuldab 15. oktoobri 2013. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-11-62602 osaliselt hageja taotluse ja tunnistab põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 31 955 euro 82 senti kuni 38 346 eurot 98 senti tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 3515 eurot 14 senti. Maakohus määras hagiavalduselt tasumisele kuulunud riigilõivuks 1645 eurot 72 senti ja tagastas TsMS § 150 lõike 1 punkti 1 ja lõike 4 alusel 1869 eurot 42 senti enamtasutud riigilõivu. Riigilõivu põhiseaduspärasuse hindamisel juhendus maakohus Riigikohtu praktikast. Põhiseadusvastane on kohustus tasuda hagilt hinnaga 35 649 eurot 80 senti riigilõivu 3515 eurot 14 senti. Hagilt tasutava põhiseaduspärase riigilõivumäära leidmisel lähtus maakohus enne 1. jaanuari 2009 kehtinud määradest. Harju Maakohtu taotlus jõudis Riigikohtusse 18. oktoobril 2013.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

7. **Riigikogu põhiseaduskomisjon** on seisukohal, et enne 1. juulit 2012 kehtinud riigilõivud olid põhiseaduse vastased.

8. **Hageja ja kostja** toetavad Harju Maakohtu 15. oktoobri 2013. aasta määruses väljendatud seisukohti.

9. **Õiguskantsler** leiab, et Harju Maakohtu 15. oktoobri 2013. aasta taotlus põhiseaduslikkuse järelevalve algatamiseks ei ole lubatav, kuna vaidlusalused sätted ei ole asjassepuutuvad.

10. Kohtumääruse kohaselt esitati tsiviilasjas nr 2-11-62602 hagi 19. detsembril 2011 ja hageja täpsustas seda 2. aprillil 2013. TsMS § 123 järgi võetakse tsiviilasja hinna arvestamisel aluseks hagi või muu avalduse esitamise aeg. Hagi täpsustamisel selgus tsiviilasja hind seetõttu alles 2. aprillil 2013. Seega ei ole 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 sätted praegusel juhul asjassepuutuvad.

11. Taotluse objektiks olevat riigilõivu summat käsitledes jäi õiguskantsler oma seniste seisukohtade juurde ja leidis, et põhiseaduse (PS) § 15 lõikega 1 ning §-ga 11 ei olnud kooskõlas 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõige 1 ja lisa 1, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga üle 31 955 euro 82 senti kuni 38 346 eurot 98 senti tasuda hagiavalduselt riigilõivu 3515 eurot 14 senti.

12. **Justiitsministri** arvates on asjassepuutuvad sätted põhiseadusega kooskõlas.

KOHALDAMATA JÄETUD SÄTTED

13. Riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I 25.06.2012, 3) § 57 „Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine“ lõige 1:

„Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.“

14. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses (eurodes)“ (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012) väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
31 955,82	[---]
38 346,98	3 515,14

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

15. Kolleegium leiab alustuseks asjassepuutuvad sätted (I) ja hindab seejärel nende kooskõla põhiseadusega (II).

I

16. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõige 2). Õiguskantsler leiab, et kuna TsMS § 123 järgi võetakse tsiviilasja hinna arvestamisel aluseks hagi või muu avalduse esitamise aeg ja hagi täpsustamisel selgus tsiviilasja hind alles 2. aprillil 2013, ei ole 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõige 1 ja lisa 1 praegusel juhul asjassepuutuvad.

17. Kolleegium ei nõustu praeguses asjas selle järeldusega. RLS § 57 lõike 1 kohaselt sõltub hagiavalduse esitamisel tasutav riigilõiv hagi hinnast. Tsiviilasja hind on hagi hind ja hagita asja hind (TsMS § 122 lõige 1). TsMS § 123 järgi võetakse tsiviilasja hinna arvestamisel aluseks hagi või muu avalduse esitamise aeg. Hageja oli esitanud hagiavalduse Harju Maakohtule 19. detsembril 2011 ja see võeti menetlusse 28. veebruaril 2012. Menetlusse võttes oli tsiviilasja hind 34 746 eurot ja hageja oli tasunud sellelt 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 alusel riigilõivu 3515 eurot 14 senti.

18. Hageja esitas 2. aprillil 2013 nõude täpsustamise avalduse ja suurendas nõuet 34 746 eurolt 35 649 euro 80 sendini. TsMS § 147 lõike 4 kohaselt tasutakse nõude suurendamise korral täiendavat riigilõivu vastavalt hagi hinna suurenemisele. TsMS § 6 kohaselt tehakse tsiviilasja menetlustoiming selle tegemise ajal kehtiva seaduse järgi. Tsiviilasja suurenenud hinna arvestamisel ja riigilõivu määra arvutamisel tuli seega võtta aluseks asjassepuutuvad õigusaktid 2. aprilli 2013 seisuga (TsMS § 123 ja RLS § 57 lõige 1). Seega on iseenesest õige õiguskantsleri seisukoht, et tsiviilasja lõplik hind selgus praeguses asjas pärast 2. aprillil 2013 toimunud nõude suurendamist. Sarnast seisukohta on väljendatud ka õiguskantsleri arvamuses osutatud põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-34-13 (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 23. oktoobri 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-34-13, punkt 10), milles loeti seetõttu asjassepuutuvaks riigilõivumäär, mida hageja pidi tasuma täpsustatud hagi hinnalt.

19. Praegune põhiseaduslikkuse järelevalve asi erineb siiski viidatud asjast selle tõttu, et esialgselt nõudelt ja suurendatud nõudelt tuli tasuda riigilõivu riigilõivuseaduse erinevate redaktsioonide alusel erinevas määras. Alates 1. juulist 2012 muudeti riigilõivumäärasid ning kehtestati uued, eelmistest madalamad riigilõivumäärad. Nõude suurendamise avalduse esitamise ajal, 2. aprillil 2013 kehtinud RLS lisa 1 alusel tuli üle 25 000 kuni 50 000 euro suuruselt nõudelt tasuda riigilõivu 850 või 1000 eurot, st vähem, kui hageja tasus hagiavalduse esitamisel 2011. aastal. Seega tõi muutus tsiviilasja hinnas kaasa muutuse tasutava riigilõivu määras. Maakohus leidis põhjendatult, et hageja oli hagi hinnalt 35 649 eurot 80 senti juba tasunud riigilõivu 2011. aastal ja seetõttu täiendavat lõivu ei nõudnud.

20. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse § 2¹ kohaselt ei saa menetlustoimingut eest, mis on tehtud enne 1. juulit 2012 ning mille eest on riigilõiv tasutud enne nimetatud kuupäeva, taotleda tasutud riigilõivu vähendamist ega tagastamist põhjusel, et alates 1. juulist 2012 kehtib menetlustoimingule madalam riigilõivumäär. Seega ei saa hageja tagasi täpsustatud hagi hinnalt ülemäära tasutud riigilõivu.

21. Viidatud rakendusseaduse säte ei välista aga seda, et hageja sai esitada taotluse kontrollida 2011. aastal tasutud riigilõivu põhiseaduspärasust ja maakohus tagastada põhiseadusvastases määras tasutud riigilõivu. Riigikohus on leidnud, et vaidluse lahendamisel on asjassepuutuv säte, mis on kohtuasja lahendamisel otsustava tähtsusega ehk mille põhiseadusele mittevastavuse korral peaks kohus otsustama teisiti kui põhiseadusele vastavuse korral (Riigikohtu üldkogu 28. oktoobri 2002. aasta otsus asjas nr 3-4-1-5-02, punkt 15). Asjassepuutuv on seega säte, mida tuli kohtuasja lahendamisel tegelikult kohaldada (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 28. mai 2008. aasta määrus asjas nr 3-4-1-4-08, punkt 13). Praeguses asjas on otsustav tähtsus 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse nendel sätetel, mille alusel hageja hagiavalduse menetlusse võtmisel, st kokkuvõttes hagiavalduselt tegelikult lõivu tasus. Nende sätete põhiseadusvastasuse korral ei peaks hageja tasuma nii suurt riigilõivu.

22. Harju Maakohus tunnistas vaidlusalused riigilõivuseaduse sätted põhiseaduse vastaseks ja jättis kohaldamata 15. oktoobri 2013. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-11-62602, vaadates läbi ja rahuldades hageja 2. mai 2013. aasta avaldust tagastada hagiavalduselt enamtasutud riigilõiv ning tunnistada riigilõivumäär põhiseadusvastaseks (vt ka Riigikohtu üldkogu 2. aprilli 2013. aasta määrus asjas nr 3-2-1-140-12, punkt 20). Maakohus, lahendades hageja taotlust, pidi kontrollima, kas tasutud riigilõiv on põhiseaduspärane (PS § 15 lõige 2 ja § 152 lõige 1).

23. Kolleegium saab eelnevast tulenevalt kontrollida hagi esialgselt hinnalt menetlusse võtmisel määratud riigilõivu põhiseaduspärasust. Kolleegium leiab, et hageja 2. mai 2013. aasta enamtasutud riigilõivu tagastamise avalduse lahendamisel Harju Maakohtus olid RLS § 57 lõige 1 ja lisa 1 alates 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis asjassepuutuvad sätted osas, mis nägi ette, et hagiavalduselt hinnaga üle 31 955 euro 82 senti kuni 38 346 eurot 98 senti tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 3515 eurot 14 senti. Enamtasutud riigilõivu tagastamise taotluse lahendamisel oleks maakohus pidanud vaidlusaluste sätete põhiseaduse vastasuse korral tegema taotluse kohta teistsuguse otsustuse kui nende sätete põhiseaduspärasuse korral.

II

24. Hagiavalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad eeskätt PS § 15 lõike 1 esimeses lauses tagatud igaühe põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole. Riigikohus on leidnud, et kõrge riigilõivumäärast tulenev põhiõiguste riive ei ole olnud menetlusökoonoomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise eesmärkide saavutamiseks proportsionaalne (vt nt Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. aasta otsus asjas nr 3-2-1-67-11, punktid 27–28).

25. Eelnimetatud põhjendustel on Riigikohus tunnistanud põhiseadusvastaseks RLS lisa 1 tabelis vaidlusalusele riigilõivumäärade vahetult eelnenud riigilõivu. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas 11. aprilli 2013. aasta otsusega asjas nr 3-4-1-31-12 põhiseadusega vastuolus olevaks riigilõivu määra 3195 eurot 58 senti, mida tuli 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 alusel hagiavalduselt tasuda tsiviilasjas hinnaga üle 28 760 euro 24 senti kuni 31 955 eurot 82 senti.

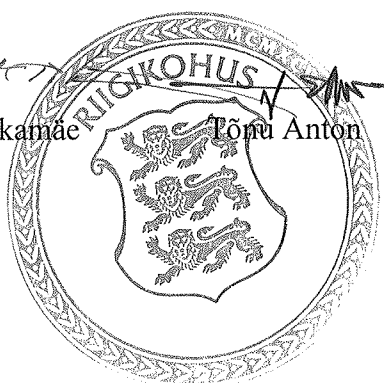
26. Samuti on Riigikohus tunnistanud põhiseaduse vastaseks vaidlusalusest riigilõivust riigilõivuseaduse lisa 1 tabelis ülejäämise riigilõivumäära. Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 alates 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis põhiseaduse vastaseks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 44 738 euro 15 senti kuni 51 129 eurot 31 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 4154 eurot 25 senti (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 19. veebruari 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-28-12).

27. Eelviidatud otsuste õiguslikele põhjendustele tuginedes leiab kolleegium ka praeguses asjas, et tsiviilasjas hinnaga üle 31 955 euro 82 senti kuni 38 346 eurot 98 senti hagiavalduselt tasuda tulnud riigilõiv 3515 eurot 14 senti ei ole menetlusökoonoomia ja õigusemõistmise kulude kandmises

osalemise eesmärkide saavutamiseks proportsionaalne abinõu.

28. Lähtudes eeltoodust ja juhindudes PSJKS § 15 lõike 1 punktist 5, tunnistab Riigikohus, et riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I 25.06.2012, 3) § 57 lõige 1 ja lisa 1 olid 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis PS §-ga 11 ja § 15 lõike 1 esimese lausega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 31 955 euro 82 senti kuni 38 346 eurot 98 senti tuli hagi esitamisel tasuta riigilõivu 3515 eurot 14 senti.

Priit Pikamäe

Tõnu Anton

Ott Järvesaar

Lea Kivi

Lea Laarmaa